

Олександр ХИЖКО,

orcid.org/0000-0002-2061-9447

кандидат педагогічних наук,

викладач музичних дисциплін

*Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
імені Т. Г. Шевченка» Черкаської обласної ради»*

(Умань, Черкаська область, Україна) avtorefer@gmail.com

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ЯК СКЛАДНИК ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Одним з основних завдань учителя музичного мистецтва у структурі музично-педагогічної діяльності є вміння розкривати художній образ твору на основі точного виконання нотного тексту й власного виконавського досвіду. Актуальність проблеми виконавської інтерпретації полягає у тому, що у світлі гуманістичної парадигми сучасна система освіти має не просто спрямувати діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва на усвідомлення образного змісту музики, а й навчити його співвідносити власні почуття з емоційним забарвленням музичного твору. Мета статті полягає у розкритті специфіки процесу виконавської інтерпретації музичних творів та його місця у системі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. У процесі дослідження застосовувалися методи теоретичного та емпіричного дослідження (аналіз наукової літератури, синтез, систематизація, узагальнення). Глибинне розуміння смислу музичного твору, суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем та студентом у процесі аналізу музичного твору – основа для виконавської інтерпретації та донесення художнього образу твору до слухачів. Своєю чергою, фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва – це підґрунтя для освоєння багатограних явищ музично-педагогічної дійсності, розуміння глибинних смислів творів мистецтва та уміння правильно їх інтерпретувати, формування ціннісного ставлення до мистецтва та його історії, розвитку духовності особистості. Саме тому виконавська інтерпретація як діяльність студента є важливим складником фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Для оптимізації цього процесу ми маємо відійти від бездумного наслідування еталонів виконання музичного твору, які перетворюють інтерпретаційну діяльність музиканта-виконавця на репродуктивну, і переорієнтувати процес фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на національно-культурні цінності. Гуманістичний характер освіти означає, що сучасна освіта має стати механізмом ретрансляції цінностей, норм, ідеалів та змісту буття.

Ключові слова: *вища мистецька освіта, майбутній учитель музичного мистецтва, фахова підготовка, виконавська інтерпретація, художній образ.*

Oleksandr KHYZHKO,

orcid.org/0000-0002-2061-9447

Candidate of Pedagogical Sciences,

Lecturer of Music Disciplines

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities» of Cherkasy Regional Council*

(Uman, Cherkasy region, Ukraine) avtorefer@gmail.com

INTERPRETATION OF AN ARTISTIC IMAGE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF A FUTURE MUSIC TEACHER

The ability to unfold the artistic image of a work on the basis of accurate performance of the musical text and own performance experience is one of the main tasks of a music teacher in the structure of music and pedagogical activities. The relevance of the issue of performative interpretation is that in the light of the humanistic paradigm, a modern education system should not only direct the activities of future music teachers at understanding the image-bearing content of music, but also teach them to correlate their feelings with the emotional coloring of music. The aim of the paper is to reveal the specifics of the process of performative interpretation of musical works and its place in the system of professional training of future music teachers. Theoretical and empirical research methods (analysis of academic literature, synthesis, systematization, generalization) were applied in this study. Deep understanding of the meaning of a musical work, subject-subject interaction between a teacher and a student when analyzing a musical work are the basis for performative interpreting and conveying the artistic image of the work to the audience. In its turn, professional training of a future music teacher is the basis for mastering the multifaceted phenomena of musical and pedagogical

reality, for understanding the in-depth meanings of works of art and the ability to correctly interpret them, for developing a value-based attitude to art and its history, and for spiritual development. That is why performative interpretation as a student's activity is an important component of professional training of a future music teacher. To optimize this process, we have to move away from thoughtless imitation of musical performance standards, which turn the interpretive activity of a musician/performer into a reproductive one, and we have to redirect the process of professional training of a future music teacher to national and cultural values. The humanistic nature of education means that modern education must become a mechanism for retransmitting values, norms, ideals and the essence of being.

Key words: higher art education, future music teacher, professional training, performative interpretation, artistic image.

Постановка проблеми. Динамічні зміни в усіх сферах життєдіяльності людини, які перегукуються з науково-технічним прогресом, зумовлюють гуманістичне спрямування сучасної мистецької освіти, адже саме процес гуманізації освіти покликаний через мистецтво відтворити цілісність буття людини та оптимізувати процес формування духовної особистості. Тому на сучасному етапі розвитку музично-педагогічної науки та освіти актуальним є питання фахової підготовки студентів закладів вищої мистецької освіти, зокрема проблема психолого-педагогічного підходу до виконавської інтерпретації музичних творів.

Одним з основних завдань учителя музичного мистецтва в структурі музично-педагогічної діяльності є вміння розкривати художній образ твору на основі точного виконання нотного тексту й власного виконавського досвіду. У зв'язку із цим особливого значення у системі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває формування інтерпретаційних умінь. У процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та студентом відбувається «діалог» про музичний твір, особливості його виконання, авторський задум та, що не менш важливо, здійснюється накопичення студентом виконавського досвіду, формується художня культура, вдосконалюється виконавська техніка та розвивається художньо-образне мислення.

Аналіз досліджень. На підставі аналізу досліджень Н. Гуральник, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін. ми можемо говорити про те, що метою фахової підготовки є розвиток ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні, сформованості належного рівня фахових компетентностей і готовності до самостійної музично-педагогічної діяльності. Значний внесок у вирішення проблем професійного розвитку педагога-музиканта здійснили у своїх працях А. Болгарський, І. Гринчук, В. Дряпіка, Т. Завадська, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Руд-

ницька, О. Щолокова та ін., які вважають, що його основою є музично-інтерпретаційна діяльність, зокрема виконавська інтерпретація, яка є підґрунтям для прояву професійних якостей музиканта-педагога. Головними чинниками такої діяльності є сприйняття та розуміння музичних творів, коли засоби музичної виразності глибше та змістовніше аналізуються у музичній свідомості особистості після роботи з нотним текстом. Ідея системності освітнього процесу у закладах вищої мистецької освіти зумовлена специфікою професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, яка інтегрує у собі діяльність музиканта і педагога. Основою такої діяльності є художньо-творчий аспект, що передбачає вміння вчителя музичного мистецтва виконувати музичні твори та водночас інтерпретувати художні образи Це, своєю чергою, впливає на процес організації фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Значний внесок у дослідження проблеми інтерпретації та розуміння музичних творів здійснили О. Олексюк, М. Ткач та Д. Лісун у колективній монографії «Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті», яка присвячена дослідженню актуальної проблеми підвищення ефективності викладання у закладах вищої мистецької освіти шляхом упровадження в систему освіти методологічних підходів, зокрема герменевтичного (Олексюк та ін., 2013).

Інтерпретаційна діяльність належить до складної ієрархії професійного становлення та пов'язана з розвитком і соціалізацією особистості вчителя, а отже, є невід'ємним складником фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Незважаючи на значний науковий доробок у галузі музичної педагогіки, проблема формування умінь інтерпретації художніх образів музичних творів у студентів є недостатньо дослідженою, що й зумовило вибір теми статті.

Мета статті – розкрити особливості інтерпретації художніх образів музичних творів як складової частини фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Процес інтерпретації музичного твору та здатність донести

до слухачів його художній образ є одним з найважливіших складників процесу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Оскільки у сучасній науці немає єдиного визначення поняття «інтерпретація», розглянемо, який зміст вкладають у це поняття науковці. Ми вважаємо за потрібне звернутися до праць філософів. Зокрема, Г.-Г. Гадамер визначає дане поняття як «...те, що забезпечує взагалі нездійснене посередництво між людиною та світом, і в цьому відношенні єдино дійсно безпосередністю і даністю є те, що ми розуміємо щось як щось...» (Гадамер, 2000: 303). На думку філософа, власне процес інтерпретації потребує критичного осягнення та творчого розуміння, адже «розуміння та тлумачення текстів є не лише науковим завданням, а й очевидним чином відноситься до всієї сукупності людського досвіду в цілому» (Гадамер, 2000: 38).

Звернемося також до найбільш загального значення поняття «інтерпретація». У Філософському енциклопедичному словнику надається таке загальне визначення: «Інтерпретація ... у широкому значенні – фундаментальна операція мислення, надання смислу будь-яким проявам духовної діяльності людини, об'єктивованим у знаковій або чуттєво-наочній формі. Інтерпретація – основа будь-якого процесу комунікації, коли треба тлумачити наміри й учинки людей, їхні слова та жести, твори художньої літератури, музики, мистецтва, знакові системи» (Філософський енциклопедичний словарь, 1989: 220). Найближчим за смыслом до слова «інтерпретація» є поняття «герменевтика», які у науковому значенні характеризуються по-різному (Москаленко, 2013: 5). У тому разі, коли необхідно виразити в понятті процес тлумачення, пояснення, роз'яснення, застосовується наукове поняття «інтерпретація», а власне герменевтика характеризується як «...мистецтво тлумачення, перекладу переважно стародавніх літературних текстів, яке базується на граматичному дослідженні мови, вивченні закономірностей конкретних типів літературних творів, на виявленні підтекстового смислового змісту і т. п.».

Сучасні науковці (Рудницька та ін., 1998: 74) поняття «інтерпретація» визначають як «тлумачення будь-чого», у тому числі самостійне творче розкриття смислу художнього твору, відображене в його виконанні (виконавська інтерпретація) або у словесному судженні (вербальна інтерпретація). В. Крицький зауважує, що формування виконавської інтерпретації відбувається у свідомості інтерпретатора як ідеальне утворення у вигляді розуміння предмету інтерпретації, а вже

потім реалізується чи може бути реалізованим у виконанні або якійсь іншій формі (Крицький, 2009: 87). Тобто здійснення інтерпретації – це, насамперед, розуміння змістовної сутності художнього образу музичного твору та втілення його розуміння у виконанні. Тож головним завданням виконавця є інтерпретація художнього образу, оскільки саме в ньому сконцентровані зміст та ідея музичного твору.

Розглядаючи інтерпретацію як необхідний складник фахової компетентності музиканта-педагога, Г. Падалка зауважує, що здатність до інтерпретації музики свідчить про готовність майбутнього вчителя до вирішення складних виконавських завдань, до яскравого розкриття художньо-музичних образів мистецьких творів (Падалка, 2011: 51). Інтерпретація, як зазначає науковець, – основний вид художньої діяльності у виконавських мистецтвах. Процес музичної інтерпретації містить не лише репродуктивні аспекти, а й значний потенціал виявлення творчого ставлення до творів мистецтва. Виконавцю, підкреслює науковець, варто показати власні почуття та розуміння тексту, передати його у власному виконанні, а не заглиблюватися лише в авторське бачення образу твору (Падалка, 2008: 138).

У своїх працях О. Щолокова наголошує, що ключовими професійними вміннями майбутнього вчителя музичного мистецтва є ті, які пов'язані з інтерпретацією явищ художньої культури взагалі й музичного твору зокрема (Щолокова, 1996: 89). На думку В. Салія, інтерпретація художніх образів музики неодмінно передбачає індивідуальний підхід до виконуваного музичного твору, активне ставлення до нього, наявність у виконавця власної творчої концепції втілення авторського задуму. На думку науковця, виконавська інтерпретація спирається на відповідні знання та аналітичні навички виконавця, але передбачає і його розвинену інтуїцію, художнє чуття (Салій, 2014: 56). Відповідно, основою інтерпретації є особистий виконавський образ музичного твору, що формується в уявленні інтерпретатора. У процесі інтерпретації художніх образів відтворюється цілісний процес вторинного творчого становлення музичної образності, результатом якого є втілення у живому звучанні одного з варіантів музичного твору. Здатність особистості до емпатії, вчування, сприйняття образу, розуміння смислу та композиторського задуму музичного твору, що потребує від майбутнього вчителя музичного мистецтва ґрунтовних знань з історії музики, особливостей різних музичних стилів, обізнаність у філософських ідеях різних епох та жанрових особливостях творів мистец-

цтва – усе це складники процесу інтерпретації художнього образу музичних творів.

У процесі «діалогу» між викладачем та студентом про музичний твір у останнього можуть виникнути потреби деталізувати історичні передумови написання музичного твору, заглибитися в історичні джерела з метою розуміння авторського стилю композитора, порівняти різні точки зору щодо виконання твору. Цей процес сприяє активізації виконавського досвіду студентів та збагаченню власного тезаурусу, що впливає на формування світогляду та світосприйняття особистості. Також, як зазначає В. Москаленко, пізнаючи музичні явища, музикант-виконавець збагачує специфічний тип тезаурусу – музично-інтонаційний, формування якого є конкретним і найважливішим завданням, що відповідає високому творчому статусу музичного мислення (Москаленко, 2013). Іншими словами, зрозуміти нотний текст означає досягнути смисл та зміст твору через переживання того духовного стану, який хотів передати композитор. В. Медушевський у своїх працях указує на зближення духу виконавця та автора твору як сторони людського «Я» з позицією художнього «Я» реального творця (Медушевський, 1984: 11).

Отже, виконавська інтерпретація художніх образів базується на п'яти основних позиціях (Салій, 2014: 57):

- інтерпретація – результат розумової діяльності, що реалізується в єдності емоційного і логічного;
- інтерпретація формується у процесі досягнення художнього твору й є результатом розуміння його;
- інтерпретація ґрунтується на діях розпізнавання художньо-смислових елементів твору та їх осмислення;
- інтерпретація – реалізація дії під час художньо-смислового аналізу як основного способу досягнення художньо-змістовної сутності музичного твору;
- інтерпретація – звукова реалізація художнього образу.

Сучасна педагогічна наука наголошує на необхідності гуманізації освіти, адже процес виховання та розвитку особистості є ефективним тоді, коли в основі лежать національно-культурні цінності. Гуманістичний характер освіти означає, що вона максимально спрямована на розкриття потенційних можливостей студентів і відповідає принципам універсальності та фундаментальності. Для вирішення цих питань необхідно, щоб сучасна освіта стала механізмом ретрансляції цінностей, норм, ідеалів та змісту буття, засобом

відтворення специфічного «національного світу» (Воевідко, 2015: 329).

У зв'язку з методологічною переорієнтацією змісту сучасної освіти пріоритетним є завдання оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. Даний процес передбачає спрямування діяльності на розвиток особистості майбутнього вчителя на засадах гуманізму, створення умов для вмотивованого саморозвитку, самоосвіти та рефлексії, усвідомлення специфіки майбутньої діяльності. Фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва – це підґрунтя для освоєння багатогранних явищ музично-педагогічної дійсності, розуміння глибинних смислів творів мистецтва та вміння правильно їх інтерпретувати, формування ціннісного ставлення до мистецтва та його історії, розвитку духовності особистості. У світлі сучасних тенденцій упровадження гуманістичної парадигми в освітній процес закладів вищої мистецької освіти означає, що ми повинні не просто спрямувати діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва на усвідомлення образного змісту музики, а й навчити його співвідносити власні почуття з емоційним забарвленням музичного твору.

Узагальнюючи підходи та положення щодо внутрішнього змісту й структурних особливостей художньо-інтерпретаційного процесу, О. Горбенко зазначає, що здатність до музично-інструментальної інтерпретації передбачає: розуміння інтерпретатором-виконавцем сутності музичного твору, осмислення та досягнення його художньо-інтонаційного смислу; здатність до індивідуально-творчої інтерпретації музичного твору; володіння технікою художнього виконання; здатність творчо мобілізувати характерологічні вольові якості у процесі сценічно-виконавської діяльності (Горбенко, 2013: 125). У процесі інструментальної інтерпретації суттєвим, на думку автора, є використання діалогічного принципу, що зумовлено специфікою діяльності, яка, з одного боку, передбачає діалог студента з композитором, із художнім образом, відчуттям внутрішнього мікродіалогу, усвідомленням власного ставлення до музично-виконавської творчості, здатності усвідомити власне «Я», а з іншого – взаємопроникнення особистісних смислів у системі взаємодії між двома студентами, студентом і викладачем, студентом і аудиторією (Горбенко, 2013: 125). Саме діалог забезпечує суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників процесу художнього спілкування, передбачає спільний пошук осмислення та розв'язання художньо-виконавських завдань, розуміння викладачем кожного студента як суб'єкта про-

цесу художнього спілкування, вміння оцінити та прийняти його думку – ці аспекти сприяють практичній реалізації майбутнього вчителя, його прагненню до саморозвитку, самоствердженню й зумовлюють, таким чином, використання індивідуально-диференційованого підходу у процесі музично-інструментальної інтерпретації.

Музична інтерпретація як творчий процес створює відповідні умови для самовираження, які дають можливість виконавцеві втілювати в кожну побудову твору частину своєї душі, якій притаманні суб'єктивні, особистісні переконання, уявлення, переживання, думки та ін. Особистість отримує можливість набуття індивідуального стилю професійної діяльності, що виступає важливим чинником фахового самовдосконалення у процесі опанування музичного твору на креативному рівні.

Висновки. Специфіка процесу інтерпретації художніх образів майбутнім учителем музичного мистецтва полягає у тому, що у процесі опрацювання тексту музичного твору відбувається пошук різноманітних інтонаційних можливостей. Тобто ми маємо відійти від бездумного наслідування еталонів виконання музичного твору, які перетворюють інтерпретаційну діяльність на репродуктивну, і переорієнтувати процес фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на розуміння студентами специфіки їхньої майбутньої професії; усвідомлення міждисциплінарних зв'язків фахових дисциплін, які забезпечують неперервність освітнього процесу та сприяють усебічному розвитку особистості студента; виховання в останніх почуття власного активного ставлення до музичних творів та бажання реалізувати себе як особистість у творчо-інтерпретаційному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воевідко Л. М. Компоненти фахової підготовки студентів мистецьких спеціальностей. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 326–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_60.
2. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Герменевтика II. Київ : Юніверс, 2000. 478 с.
3. Горбенко О. Особливості виконавської інтерпретації у процесі вивчення музичного твору. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. Вип. 122. С. 120–127. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_122_19.
4. Крицький В. Музично-виконавська інтерпретація: педагогічні проблеми музично-виконавської підготовки : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 158 с.
5. Медушевский В. В. Онтологические основы интерпретации музыки. *Интерпретация музыкального произведения в контексте культуры* : сборник статей. Москва, 1984. Вып. 129. С. 5–11.
6. Москаленко В. Г. Лекції з музичної інтерпретації : навчальний посібник. Київ, 2013. 134 с. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V.-Moskalenko-Lektsiyi-z-muzichnoyi-interpretatsiyi-Navchalnij-posibnik.pdf>.
7. Олексюк О. М., Ткач М. М., Лісун Д. В. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті : колективна монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 164 с.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
9. Падалка Г. М. Художньо-педагогічна інтерпретація: теоретичні аспекти і практичний досвід. *Збірник матеріалів IX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької*. Чернівці : Зелена Буковина, 2011. № 3(7). С. 46–53.
10. Рудницька О. П., Ісьянова Л. М., Цвігун О. А. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ : Експрес-об'ява, 1998, 74 с.
11. Салій В. Художній образ музики у виконавській інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 9. С. 54–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2014_9_8.
12. Философский энциклопедический словарь ; изд. 2-е. Москва : Советская энциклопедия, 1989. 814 с.
13. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя : монографія ; Укр. держ. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 1996. 172 с.

REFERENCES

1. Voievdko L. M. Komponenty fakhovoi pidhotovky studentiv mystetskykh spetsialnostei [Components of professional training of students of art specialties]. *Pedagogical education: theory and practice*, 2015, issue 18, p. 326-331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_60 [in Ukrainian].
2. Gadamer H.-G. Istyna i metod. Hermenevtyka II. [Truth and method. Hermeneutics II]. K.: Yunivers, 2000. 478 s. [in Ukrainian].
3. Horbenko O. Osoblyvosti vykonavskoi interpretatsii u protsesi vyvchennia muzychnoho tvoruu [Features of performance interpretation in the process of studying a musical work]. *Academic notes [of Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko]*, 2013, issue 122, p. 120-127. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_122_19 [in Ukrainian].
4. Krytskyi V. Muzychno-vykonavska interpretatsiia: pedahohichni problemy muzychno-vykonavskoi pidhotovky [Music and performance interpretation: pedagogical problems of music and performance training]. Nizhyn: Nizhyn State University named after M. Gogol, 2009, 158 p. [in Ukrainian].

5. Medushevskii V. V. Ontologicheskie osnovy interpretatsii muzyki [Ontological foundations of music interpretation]. Interpretation of a piece of music in the context of culture, 1984, issue 129, p. 5-11 [in Russian].
6. Moskalenko V. H. Lektsii z muzychnoi interpretatsii [Lectures on musical interpretation]. Kyiv, 2013, 134 p. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V.-Moskalenko-Lektsiyyi-z-muzichnoyi-interpretatsiyyi-Navchalnij-posibnik.pdf> [in Ukrainian].
7. Oleksiuk O. M., Tkach M. M., Lisun D. V. Hermenevtychnyi pidkhid u vyshchii mystetskii osviti: kolekt. monohraf. [Hermeneutic Approach in Higher Arts Education: multi-authored monograph]. / O. M. Oleksiuk, M. M. Tkach, D. V. Lisun – K.: Kyiv. Borys Grinchenko University, 2013. – 164 pp.[in Ukrainian].
8. Padalka H. M. Pedahohika mystetstva : (teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Pedagogy of art: (theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv: Osvita Ukrainy, 2008, 274 p. [in Ukrainian].
9. Padalka H. M. Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia: teoretychni aspekty i praktychnyi dosvid [Artistic and pedagogical interpretation: theoretical aspects and practical experience]. Collection of materials of the IX International Pedagogical and Artistic Readings in Memory of Professor O.P. Rudnytska, 2011, No. 3 (7), p. 46-53 [in Ukrainian].
10. Rudnytska O. P., Isianova L. M., Tsvihun O. A. Osnovy vykladannia mystetskykh dystsyplin [Fundamentals of teaching art disciplines]. Kyiv: Ekspres-obiava, 1998, 74 p. [in Ukrainian].
11. Salii V. Khudozhnii obraz muzyky u vykonavskii interpretatsii [Artistic image of music in performing interpretation]. Current issues of humanities, 2014, issue 9, p. 54-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2014_9_8 [in Ukrainian].
12. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar'. izd. 2-ye. [Philosophical Encyclopedic Dictionary. ed. 2nd.]. M.: Sovetskaya entsiklopediya, 1989. 814 s. [in Russian].
13. Shcholokova O. P. Osnovy pofesiinoi khudozhno-estetychnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Fundamentals of professional artistic and aesthetic training of a future teacher]. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University, 1996, 172 p. [in Ukrainian].